

การตอบสนองด้านความยุติธรรม ทางอาญาต่อการค้ามนุษย์ แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานของอาเซียน (ASEAN Practitioner Guidelines)



ส่วนที่ 1 – ประเด็นเกี่ยวกับพยานหลักฐาน

ก. การพัฒนากรอบกฎหมายให้เข้มแข็ง

1. การค้ามนุษย์ในทุกรูปแบบและการกระทำความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินคดีเป็นกรณีพิเศษตามมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง
2. บทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์และการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องควรเหมาะสมกับความรุนแรงของการกระทำความผิด
3. เสนอให้พิจารณาให้ความผิดฐานค้ามนุษย์และความผิดที่เกี่ยวข้องเป็นความผิดพื้นฐานของกฎหมายการฟอกเงิน
4. เสนอให้รัฐดำเนินคดีผู้ต้องหาหรือส่งผู้ต้องหาเป็นผู้ร้ายข้ามแดนเพื่อให้แน่ใจว่าผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ไม่อาจใช้ที่ใดเป็นที่ให้หลบซ่อนได้
5. สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายและการส่งผู้ร้ายข้ามแดนระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคีทั้งในปัจจุบันและอนาคตควรนำมาใช้กับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และการกระทำความผิดอื่นที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบกฎหมายควรสนับสนุนให้เหยื่อสามารถเข้าถึงและได้รับการเยียวยา รวมทั้งค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานที่เหมาะสม รวมถึงจากผู้กระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์และความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

ข. ความเชี่ยวชาญพิเศษและความร่วมมือ

1. การมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการสืบสวนสอบสวนภายในหน่วยงานตำรวจระดับชาติเป็นหัวใจของความยุติธรรมทางอาญาเพื่อตอบโต้การค้ามนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานในท้องที่ (Frontline Officials) ควรมีความเข้าใจในความผิดฐานค้ามนุษย์และหน้าที่ความรับผิดชอบของตนในการปฏิบัติในเมืองต้น
2. หน่วยงานด้านการฟ้องร้องดำเนินคดีควรพัฒนาบุคลากรเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษเช่นกัน ทั้งนี้ควรมีจำนวนพนักงานอัยการที่เพียงพอกับปริมาณคดีในปัจจุบันและในอนาคต โดยพนักงานอัยการควรได้รับการฝึกอบรมพิเศษและควรได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เตรียมคดีและดำเนินคดีค้ามนุษย์และการกระทำความผิดอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. ควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการอบรมผู้เชี่ยวชาญพิเศษสำหรับพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมาย
4. ในกรณีที่ปริมาณคดีค้ามนุษย์มีไม่มากพอที่จะจัดตั้งพนักงานอัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ควรกำหนดผู้ประสานงานหลักสำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์
5. ควรมีผู้พิพากษาจำนวนหนึ่งที่เหมาะสมกับปริมาณงานคดีในปัจจุบันและอนาคตได้รับมอบหมายและเตรียมการเป็นพิเศษให้รับผิดชอบการบริหารคดีและพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์
6. พนักงานอัยการและผู้พิพากษาทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้มีความเข้าใจในรูปแบบอาชญากรรมการค้ามนุษย์และรับรู้ถึงกรอบกฎหมายที่สามารถนำมาใช้กับคดีค้ามนุษย์
7. ควรมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ในระดับผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ระยะแรกของการดำเนินคดีค้ามนุษย์ เพื่อให้การฟ้องดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ



ค. การดำเนินการกับเหยื่อในฐานะพยาน

1. พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนควรทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เหยื่อสมัครใจและร่วมมืออย่างเต็มที่ในการเป็นพยานและให้ปากคำ
2. เเท่าที่จะเป็นไปได้ เหยื่อการค้ามนุษย์ไม่ควรถูกตั้งข้อหาหรือดำเนินคดีในความผิดอาญาที่พวกเขากระทำ อันเป็นผลจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์โดยตรง
3. เหยื่อการค้ามนุษย์ควรได้รับการคุ้มครองและที่พักพิงโดยทันทีตามบทบัญญัติกฎหมายภายในประเทศ
4. ควรมีบทบัญญัติทางกฎหมายและ/หรือระบบการจัดการที่ให้เหยื่อที่สมัครใจและให้ความร่วมมือในฐานะพยานสามารถอยู่ในประเทศต่อไปได้เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและ/หรือการเบิกความในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา
5. พนักงานอัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษและหน่วยงานดูแลช่วยเหลือเหยื่อควรร่วมมือกันช่วยเหลือเหยื่อตลอดระยะเวลาที่เหยื่อเป็นพยานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา
6. ควรเคารพความเป็นส่วนตัวของเหยื่อการค้ามนุษย์ และรักษามูลค่าส่วนตัวให้เป็นความลับเท่าที่ทำได้ภายใต้กฎหมาย
7. เเท่าที่จะเป็นไปได้ ควรพยายามเร่งกระบวนการพิจารณาคดีค้ามนุษย์ให้เสร็จโดยเร็ว เพื่อลดความตึงเครียดและความกดดันที่เหยื่อได้รับในระหว่างรอการเบิกความเป็นพยานในการพิจารณาคดีเป็นเวลานาน

ง. มาตรการพิเศษสำหรับเหยื่อที่เป็นเด็ก

1. หน่วยงานยุติธรรมทางอาญาทั้งหมดควรตระหนักถึงความต้องการพิเศษของเหยื่อการค้ามนุษย์ที่เป็นเด็กและสิทธิในการได้รับความคุ้มครอง การดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

จ. ประเด็นการคุ้มครองเหยื่อ

1. เหยื่อที่เป็นพยาน และครอบครัวของเหยื่อ (ในกรณีที่จำเป็น) ควรได้รับการคุ้มครองจากการแก้แค้นโดยผู้กระทำความผิด
2. ความเป็นส่วนตัวของเหยื่อที่เป็นพยานควรได้รับการคุ้มครองตลอดเวลาเท่าที่กฎหมายกำหนด
3. เเท่าที่เป็นไปได้ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ ควรพิจารณาให้มีการย้ายที่อยู่อาศัยของเหยื่อที่สมัครใจเป็นพยานโดยรวมถึงการย้ายไปอาศัยในประเทศที่สองหรือสามหากจำเป็นเพื่อการคุ้มครองเหยื่อ

ฉ. ประเด็นการพิจารณาคดี

1. พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนควรทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เหยื่อการค้ามนุษย์สมัครใจและร่วมมือที่จะให้การในการพิจารณาคดีค้ามนุษย์ ในกรณีทำให้การของเหยื่อมีความจำเป็นต่อการดำเนินคดี
2. เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและการคุ้มครองเหยื่อควรเริ่มการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์และดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยไม่ให้เกิดความล่าช้าอันไม่สมควร หากเป็นไปได้ ควรพิจารณากลไกต่างๆ เช่น การสืบพยานล่วงหน้าด้วย
3. เพื่อลดความเครียดของเหยื่อที่จะให้การเป็นพยานในระหว่างการพิจารณาคดี ควรพิจารณาทางเลือกอื่นๆ แทนการเบิกความต่อศาลที่พิจารณาคดีโดยเปิดเผย โดยอาจรวมถึงการเบิกความหลังม่าน หรือการพิจารณาคดีลับ หรือการเบิกความผ่านวิดีโอ
4. มาตรการสนับสนุนทางศาลอื่นๆ ที่พึงปฏิบัติได้ อาทิ การไปเยือนห้องพิจารณาคดีในศาลก่อนวันจริง การจัดเจ้าหน้าที่ติดตามขณะเดินทางไปและกลับจากอาคารศาล การใช้ทางเข้าพิเศษในอาคารศาล การมีพื้นที่นั่งรอที่เป็นส่วนตัว และการให้ข้อมูลโดยพนักงานอัยการเกี่ยวกับการพิจารณาคดีตลอดกระบวนการ
5. เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการและผู้พิพากษาในการรับรองว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมตามมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 – ความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านการปฏิบัติงาน กฎหมาย/การศาล

ก. ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการ ปฏิบัติงาน

1. ควรพยายามเพิ่มความร่วมมือในการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษในระดับระหว่างประเทศ
2. ควรมีการประสานความร่วมมือเพิ่มขึ้นในการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนโดยผู้เชี่ยวชาญสำหรับการสืบสวนสอบสวนระหว่างประเทศ
3. ควรพัฒนาการอบรมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการบริหารทีมสืบสวนสอบสวนร่วมและการนำเทคนิคการสืบสวนสอบสวนไปใช้โดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
4. ควรจัดตั้งหน่วยประสานงานชายแดนโดยหน่วยงานระดับชาติต่างๆ โดยเฉพาะ “บริเวณที่เกิดอาชญากรรมชุกชุม” เพื่อยกระดับขีดความสามารถและคุณภาพของความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน
5. ควรส่งเสริมและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยในทุกกระดับอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานความร่วมมือที่ฉับไวและใกล้ชิดกันมากขึ้น
6. ควรประสานมาตรการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับปฏิบัติการอย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างระดับภูมิภาคที่เหมาะสมอื่นๆ เช่น กระบวนการหัวหน้าหน่วยเชี่ยวชาญพิเศษเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ (Specialist Trafficking Unit - HSU) ตำรวจสากล และการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานป้องกันและปราบปรามระดับอาเซียน

ข. ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกฎหมาย/ การศาล– บททั่วไป

1. สนับสนุนให้มีการนำหลักการ “ส่งผู้ร้ายข้ามแดนหรือดำเนินคดี” มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติ
2. หากเป็นไปได้ ควรมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขยายเขตอำนาจดำเนินคดีนอกอาณาจักรในกฎหมายว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นมาตรการเสริมในการกำจัดแหล่งหลบซ่อนของผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

3. ประเทศสมาชิกอาเซียนควรทบทวนและแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้แน่ใจว่าการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายจะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกฎหมาย/ การศาล– การส่งผู้ร้ายข้ามแดน

1. การจัดทำข้อตกลงและการดำเนินการตามสนธิสัญญาทวิภาคีว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน อย่างมีประสิทธิภาพ และการดำเนินการมุ่งไปสู่การจัดทำสนธิสัญญาอาเซียนว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่การนำผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มาลงโทษ
2. ในกรณีที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้เนื่องจากไม่มีสนธิสัญญาระหว่างกันอาจพิจารณาทางเลือกอื่น เช่น การใช้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (UN Convention against Transnational Organized Crime) หากเป็นไปได้ หรือข้อตกลงอื่นในระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาค หรือระหว่างประเทศ แล้วแต่กรณี
3. ในคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติซึ่งสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในอย่างน้อย 2 ประเทศขึ้นไป ควรพิจารณาทางเลือกในระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาค หรือระหว่างประเทศ เพื่อประเมินและประสานงานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และหากเหมาะสม ให้พิจารณาการโอนการดำเนินคดีไปยังประเทศที่เหมาะสมที่สุด เพื่อประโยชน์ในการบริหารความยุติธรรมที่เหมาะสม
4. ในกรณีที่เหมาะสม ควรพิจารณาจัดทำบทบัญญัติทางกฎหมายเฉพาะ เพื่ออำนวยความสะดวกในการโอนการดำเนินคดีภายในภูมิภาคอาเซียน

ง. ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกฎหมาย/ การศาล– ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทาง กฎหมายในเรื่องทางอาญา

1. สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความคิดเห็นในแนวเดียวกัน (Treaty of Mutual Legal Assistance in Criminal Matters among Like-Minded ASEAN Member Countries - MLAT) เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่การนำผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

มาลงโทษ และควรได้รับการให้สัตยาบันจากประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศโดยเร็ว

- สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนยอมรับและใช้ประโยชน์จากแบบฟอร์มความช่วยเหลือทางกฎหมายที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสำนักงานเลขาธิการสนธิสัญญา และควรมีการประสานงานติดต่อโดยรวดเร็วและใกล้ชิดระหว่างผู้ประสานงานกลางและพนักงานอัยการในการดำเนินคดีค้ำมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย
- หากเป็นไปได้ ควรสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกสามารถใช้และยอมรับพยานหลักฐานที่ได้มาทางการประชุมทางวิดีโอในศาล เพื่อให้มีการดำเนินการเช่นนี้ได้ ควรติดตั้งและจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่ครบถ้วน
- การร้องขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายควรดำเนินการตามระเบียบและขั้นตอนที่กำหนดในสนธิสัญญา MLAT ประเทศสมาชิกควรกำหนดให้เป็นความสำคัญลำดับแรกและเร่งดำเนินการตามคำร้องขอที่เกี่ยวข้องกับคดีค้ำมนุษย์
- รัฐผู้รับคำร้องควรแจ้งรัฐผู้ร้องขอเมื่อได้รับคำร้องขอในคดีค้ำมนุษย์โดยทันที และแจ้งข้อมูลความคืบหน้าให้รัฐผู้ร้องขอทราบตลอดเวลา
- ควรพิจารณาแก้ไขกฎหมายภายใน เพื่อรับรองมาตรการในการดำเนินการเพื่อสืบหา ติดตาม และยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อการริบทรัพย์สิน
- นอกจากนี้ ควรพิจารณาจัดทำสนธิสัญญา สัญญา หรือข้อตกลงระดับพหุภาคีหรือระดับทวิภาคี เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกฎหมาย/การศาลในคดีค้ำมนุษย์
- ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษควรได้รับการฝึกอบรมและการสนับสนุนในส่วนมาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกฎหมาย/

การศาล โดยเฉพาะการใช้และการยอมรับพยานหลักฐานในศาลที่ได้มาโดยผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศาล

- ศึกษาวิจัยการใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกฎหมาย/การศาลและมาตรการต่อต้านการฟอกเงินที่เกี่ยวข้องกับคดีค้ำมนุษย์ในภูมิภาคอาเซียน และควรเผยแพร่ผลการศึกษาอย่างกว้างขวาง

จ. การสร้างเครือข่าย

- ความร่วมมือในระดับปฏิบัติการอย่างใกล้ชิดระหว่างพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษและพนักงานอัยการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพ ภาพต่อการค้ำมนุษย์ และควรพัฒนาเครือข่ายพนักงานอัยการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษระดับภูมิภาคเช่นเดียวกับหัวหน้าหน่วย HSU
- เครือข่ายระดับภูมิภาคของพนักงานอัยการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษควรสร้างการเชื่อมโยงในระดับปฏิบัติการกับกระบวนการ HSU เพื่อให้มั่นใจว่ามีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิด
- ควรพัฒนาโครงการระดับภูมิภาคเพื่อส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและการสร้างเครือข่ายระหว่างพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ของผู้ประสานงานกลาง โดยครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาค การสัมมนา และการทำกิจกรรมนอกสถานที่ที่กึ่งพักผ่อนร่วมกัน
- เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระดับภูมิภาค ควรสร้างเว็บไซต์เฉพาะขึ้นมา เพื่อช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษสื่อสารกันได้อย่างไม่เป็นทางการ แลกเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติที่ดี และทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อของหน่วยผู้เชี่ยวชาญพิเศษในภูมิภาคสำหรับผู้ประสานงานหลักที่จะได้รับการแต่งตั้ง

ตามที่คณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ของอาเซียนได้ร่วมกันสรุปจัดทำขึ้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2550 ณ กรุงเทพมหานคร สปป. ลาว และผ่านการรับรองจากที่ประชุมเจ้าหน้าที่ระดับสูงว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติของอาเซียน ณ กรุงเทพมหานคร สปป. ลาว เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2550

วัตถุประสงค์ทั่วไปของแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานนี้ (Practitioner Guidelines) มีไว้เพื่อช่วยสนับสนุนให้หน่วยงานยุติธรรมทางอาญาของประเทศสมาชิกในกลุ่มสมาชิกอาเซียนได้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความยุติธรรมให้แก่เหยื่อและนำผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์มาลงโทษ